

Alkuperäiskansadiskurssien kotouttaminen ja poliittisten subjektien rakentaminen Saamenmaassa

Hankkeessa tutkitaan kansainvälisten, kansallisten ja paikallisten tasojen välistä yhteyttä saamelaisten poliittisessa osallistumisessa. Näkökulmana on kansainvälisten virtausten "kotouttaminen" (Alasuutari-Qadir) erityisellä tavalla, jossa vaikutteiden käyttökelpoisuutta ohjaavat saamelaisten toimijoiden omat pyrkimykset sekä kansalliset ja paikalliset erityisolot.

Asiakirja-aineistojen lisäksi monet monitieteisen projektin tutkimuksista perustuvat haastatteluihin, joita on vuosina 2016-2017 tehty laajasti saamelaisalueella. Niissä on keskitytty saamelaisten toimintaan kansainvälisissä organisaatioissa ja alkuperäiskansojen periaatteiden (esimerkiksi Akwé Kon –menettelyn) soveltamiseen Suomessa, saamelaisen poronhoidon hallintoon ja maankäyttöön, saamelaisten rooliin suomalaisessa hallinnossa sekä kysymyksiin saamelaisen kulttuuriperinnön palauttamisesta eli repatriaatiosta.

Verrattuna aiempaan projektisuunnitelmaan, tutkijoiden näkemykset ovat hiukan huolestuneempia saamelaisten mahdollisuuksista vaikuttaa kansallisella ja paikallisella tasolla, vaikka kehitys kansainvälisellä tasolla erityisesti alkuperäiskansojen lainsäädännössä on ollut positiivista. Menestyksellinen politiikka, joka johti 1980- ja 1990-luvuilla saamelaisia koskevan lainsäädännön merkittävään parantumiseen ja joka perustui vahvasti myös kansainväliseen politiikkaan, on lisännyt ristiriitoja erityisesti paikallisella tasolla. Se taas on heijastunut kansallisella tasolla esimerkiksi niin, että Kansainvälisen työjärjestön ILO:n yleissopimusta nro 169 alkuperäis- ja heimokansojen oikeuksien edistämiseksi ei ole ratifioitu.

Valmistumassa olevan väitöskirjan (Guttorm) pohjalta näyttää siltä, että saamelaisparlamentin eli -käräjien mahdollisuudet vaikuttaa saamelaisia koskeviin prosesseihin ovat rajatut. Siinä, missä 1990-luvulla säädetty itsehallinto tarkoitettiin dynaamiseksi prosessiksi, jota saamelaiset itse voisivat johtaa ja ohjata, Suomen viranomaiset ovat toteuttaneet sitä niin muodollisesti, että väitöskirjatutkimuksen mukaan vallitsevaa laintulkintaa itsehallinnosta voidaan pitää perustuslain säännöksen tavoitteiden vastaisena.

Sama ristiriita näyttää korostuvan saamelaisten perinteisen poronhoidon kohdalla. Poronhoidon asemaa saamelaisten perinteisen maankäytön, suomalaisen hallinnon ja kansainvälisten mallien välissä tarkastellaan toisessa väitöskirjatutkimuksessa. Projektin osahankkeen mukaan saamelaisten asema suomalaisessa kunnallishallinnossa on ristiriitainen, kun keskustelu saamelaiskysymyksistä saatetaan torjua vetoamalla saamelaiskäräjien olemassaoloon, resurssien puutteisiin tai puoluepolitiikkaan, joka määrittää kaikkien puolue-edustajien kannan. Projektissa on kuitenkin tullut esiin, että pienimuotoisemmat alkuperäiskansojen parista saadut mallit, kuten Akwé Kon -neuvottelukäytäntö Metsähallituksen ja saamelaisten välillä, on koettu positiivisena. Vuonna 2016 tehdyissä haastatteluissa saamelaiset tunsivat saaneensa äänensä kuuluviin prosessin aikana, vaikka sen toteuttamiseen on liittynyt ongelmia monilla tasoilla.

Myös saamelaisten materiaalisesta kulttuuriperinnön palauttamiseen liittyy myönteisiä kehityskulkuja, kun kansallisissa ja kansainvälisissä museoissa sijaitsevia saamelaiskokoelmia on saatu kartoitetuksi ja jopa osin palautetuiksi. Samalla tietoisuus niistä on kasvanut, kun esimerkiksi saamelaistaiteilijat ovat soveltaneet niitä töissään. Tekeillä olevan väitöskirjatutkimuksen mukaan palauttamisenkin ongelmana on ristiriita kansainvälisten mallien ja käytännön toteuttamisen välillä, kun esimerkiksi saamelaishistorian erityisluonnetta ja siihen liittyviä pulmakohtia ei Suomessa tunnusteta tai tunnusteta.

Lisätietoja:

Professori Veli-Pekka Lehtola (veli-pekka.lehtola@oulu.fi).

Projektin kotisivut: <http://www.oulu.fi/giellagasinstituutti/node/29540>